

Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն

«Հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների և ուսուցչի
օգնականների դասավանդման հմտությունների զարգացման
ապահովում» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Դպրոց՝ Միսիանի հ. 2 հիմնական դպրոց ՊՈԱԿ
Թեմա՝ Նորարարական տեխնոլոգիաների կիրառումը
«ռուսաց լեզու» առարկայի դասավանդման
ընթացքում

Վերապատրաստող, մենթոր՝ Արմինե Մեծրիցյան
Ուսուցիչ՝ Մելինե Սարջանյան

Միսիան - 2023

**ՆՈՐԱԳՈՒՅՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ
ՄԵՋ**

Բովանդակություն

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
ԳԼՈՒԽ 1.ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՏԵՄԱԿԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ.....	5
1.1. «Տեխնոլոգիա» հայեցակարգի առաջացման հիմքերն ու կրթական տեխնոլոգիաների զարգացման պատմությունը.....	5
1.2. Կրթական տեխնոլոգիաների դասակարգումը.....	8
1.3. Անձնակենտրոն կրթական տեխնոլոգիաներ.....	9
1.4.Նորարարական կրթական տեխնոլոգիաների ընդհանուր նկարագիրը.....	15
ԳԼՈՒԽ 2. ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԵՆՏՐՈՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐ.....	18
2.1. Աշակերտակենտրոն ուսուցման տեխնոլոգիայի էությունը.....	18
2.3. Աշակերտակենտրոն ուսուցման արդյունավետ իրականացման մեթոդներն ու ձևերը.....	19
2.4. Բազմաստիճան ուսուցման տեխնոլոգիա.....	20
2.5. Կոլեկտիվ ուսուցման տեխնոլոգիա.....	22
2.6. «Ռուսաց լեզու» առարկայի շրջանակներում նորարարական տեխնոլոգիաների կիրառման իմ փորձը.....	23
Եզրակացություն.....	27
Գրականության ցանկ.....	29

ՆԵՐԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր օրերում «փոփոխություն» հասկացությունը շատ առումներով դառնում է «նորարարություն» բառի հոմանիշը և հենց այս ժամանակահատվածում են սկսում ձևավորվել ուսուցման ժամանակակից նորարարական ռազմավարական մոտեցումները:

Այսօր ՀՀ կրթական համակարգ ներդրվող և կիրառվող տեխնոլոգիաներն ուղեկցվում են կիբեռնետիկայի և համակարգչային տեխնոլոգիաների զարգացմամբ, որոնք իրենց հերթին դրական ազդեցություն են ունենում ծրագրավորված ուսուցման զարգացման գործընթացում:

Ժամանակակից կրթական տեխնոլոգիաների զարգացման միտումներն ուղղակիորեն կապված են կրթության զարգացման նոր մարտահրավերների հետ, որոնք նպաստում են անհատի ինքնաիրացմանն ու ինքնակատարելագործմանը:

ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի փաստաթղթերում ուսուցման տեխնոլոգիայի հայեցակարգն ընդհանուր առմամբ ընդունված չէ ավանդական մանկավարժության մեջ և դիտվում է որպես ուսուցման ողջ գործընթացի ստեղծման, կիրառման և սահմանման համակարգված մեթոդ՝ հաշվի առնելով տեխնիկական ու մարդկային ռեսուրսները և դրանց փոխազդեցությունը:

Ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդրումը կախված է նորարարական մանկավարժական մտածողության ձևավորումից և դասավանդող մասնագետի մտածելակերպի վերակառուցումից:

Մանկավարժական գործունեության մեջ որպես կարևոր սկզբունք առանձնացվում է աշակերտների տարիքային առանձնահատկությունների և անհատական մոտեցման հիման վրա կրթության իրականացումը:

Անշուշտ, որակյալ կրթության բովանդակության կառուցման հիմքում ընկած է աշակերտակենտրոն մոտեցում և անձնական որակների կարևորում:

Հետազոտական այս աշխատանքում ներկայացվում են դասավանդման հետ կապված որոշակի խնդիրների տեսական և փորձարարական վերլուծություն, ինչպես նաև տրվում է մեր կողմից դիտարկվող ամենաարդյունավետ ուսուցման տեխնոլոգիաների ակնարկը:

Հետազոտական աշխատանքի **օբյեկտը** ուսուցման նորարարական տեխնոլոգիաներն են, իսկ **առարկան**՝ աշակերտին ուղղված ուսուցման տեխնոլոգիաները:

Հետազոտական աշխատանքի **նպատակն է** բացահայտել նորարարական կրթական տեխնոլոգիաների առանձնահատկությունները և կիրառման հնարավորությունները կրթության ոլորտում:

Հետազոտական աշխատանքի նպատակից բխում են հետևյալ **խնդիրները**.

- պարզել նորարարական ուսուցման տեխնոլոգիաների առանձնահատկությունները,
- պարզել նորարարական տեխնոլոգիաների օգտագործման հիմնական պատճառները,
- պարզել նորարարական տեխնոլոգիաների օգտագործման հիմնական խնդիրները,
- պարզել նորարարական տեխնոլոգիաների օգտագործման դրական և բացասական կողմերը,
- պարզել աշակերտակենտրոն ուսուցման տեխնոլոգիայի առանձնահատկությունները,
- պարզել աշակերտակենտրոն ուսուցման համակարգում դասի արդյունավետության չափման բաղադրիչները:

Հետազոտական աշխատանքի ուսումնասիրության շրջանակներում առաջ են քաշվել հետևյալ վարկածները.

- ուսուցման նորարարական տեխնոլոգիաների կիրառումն ընդհանուր մանկավարժական գործընթացում բարձրացնում է դասավանդման արդյունավետությունն, ինչպես նաև աշակերտների անհատական զարգացման մակարդակը,
- ուսուցման նորարարական տեխնոլոգիաների կիրառումը միայն դրականորեն է ազդում աշակերտի կողմից նյութի յուրացման և դասապրոցեսի արդյունավետ կազմակերպման գործընթացում:

Հետազոտական աշխատանքը բաղկացած է ներածությունից, երեք գլխից, եզրակացությունից և օգտագործված գրականության ցանկից:

Առաջին գլխում ներկայացվում են ժամանակակից տեխնոլոգիաների զարգացման տեսական հիմունքները, մասնավորապես՝ «տեխնոլոգիա» հայեցակարգի առաջացումը, դասակարգումը և առանձնահատկությունները:

Երկրորդ գլխում ներկայացվում են նորարարական ուսուցման տեխնոլոգիաների հայեցակարգն ու զարգացման հիմքերի ընդհանուր նկարագիրը, սկզբունքները, դասակարգումը, ավանդական կրթական համակարգի բարեփոխման հիմնական ուղիները, ինչպես նաև նորարարական տեխնոլոգիաների կիրառման հիմնական պատճառները:

Երրորդ գլխում ներկայացվում են աշակերտակենտրոն ուսուցման տեխնոլոգիաները, դրանց սկզբունքներն ու օրինաչափությունները, արդյունավետ իրականացման մեթոդներն ու ձևերը:

ՔԼՈՒԽ 1 ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

1.1 «Տեխնոլոգիա» հայեցակարգի առաջացման հիմքերը և կրթական տեխնոլոգիաների զարգացման պատմությունը

Շարունակական կրթության գաղափարը կարող է իրականացվել ժամանակակից պայմաններում, եթե և՛ հանրակրթությունը, և՛ բարձրագույն կրթական համակարգը կարողանան արդյունավետորեն լուծել կուտակված փորձը երիտասարդ սերնդին փոխանցելու խնդիրը, սովորեցնել տեղեկատվության հետ աշխատելու, նոր գիտելիքներ ստեղծելու մեթոդներ և այլ հմտություններ, որոնք հնարավորինս դյուրին կդարձնեն ուսումնական գործընթացը:

Սովորելու և սովորեցնելու գործընթացն արդյունավետ դարձնելու համար, յուրաքանչյուր ուսուցիչ և աշակերտ պետք է տիրապետի երեք լեզվի՝ մայրենի լեզու, գիտության լեզու և տեխնիկայի լեզու՝ դրանք համարելով որպես մասնագիտական գործունեության հիմքը:

Այսօր ժամանակակից դպրոցականների ուսուցումը պահանջում է ուսուցման ոճի և մեթոդների մշտական արդիականացում: Դա հիմնականում պայմանավորված է նրանով, որ ուսուցման ավանդական մեթոդներն ու ձևերը չեն համապատասխանում հասարակության զարգացման ներկայիս սոցիալ-տնտեսական պայմաններին:

Ժամանակակից ուսուցիչը պետք է «հետևի» ժամանակի ընթացքին և կարողանա արդիականացնել իր գործունեությունը, ինչպես նաև դասապրոցեսի ընթացքում օգտագործել մեթոդներ, որոնք ուղղված կլինեն ուսուցման գործունեության սկզբունքի իրականացմանը:

Աշակերտին առարկայի հանդեպ ստեղծագործ ուսումնասիրությանն ուղղորդելու համար ուսուցման մեջ կիրառվում են նոր կրթական տեխնոլոգիաներ: Դրանք թույլ են տալիս բարելավել կրթության որակը, ճիշտ բաշխել ուսումնական ժամանակը և արդյունավետ կառուցել դասի պլանը:

Կրթական տեխնոլոգիան ուսուցչի և աշակերտի գործունեության համակարգ է, որը հիմնված է որոշակի գաղափարի, կազմակերպման սկզբունքների, կրթության նպատակների, բովանդակության և մեթոդների փոխկապակցման վրա¹:

Նոր կրթական տեխնոլոգիաներն օգտագործվում են ուսումնական գործընթացում աշակերտի ճանաչողական և ստեղծագործական գործունեության իրականացման համար: Դրանք հնարավորություն են տալիս բարձրացնել կրթության որակն ու ավելի արդյունավետ օգտագործել ուսումնական ժամանակը:

¹Бим-Бад Б.М. Педагогический энциклопедический словарь. — М., 2002. —с. 104, 528 с.

Ժամանակակից կրթական տեխնոլոգիաներն ուղղված են ուսումնական գործընթացի անհատականացմանը, փոփոխականությանը, աշակերտների ներգրավվածությանը կրթական համակարգում՝ անկախ տարիքից և կրթության մակարդակից:

Դպրոցը ներկայացնում է կրթական մանկավարժական տեխնոլոգիաների լայն շրջանակ, որոնք օգտագործվում են ուսումնական գործընթացում:

Իր զարգացման ընթացքում կրթական տեխնոլոգիաների հայեցակարգն անցել է զարգացման մի քանի փուլ:

Առաջին փուլը հիմնված է չեխ մտածող և հումանիստ Յ. Ա. Կոմենսկու գաղափարի վրա՝ ուսուցումը դարձնել «տեխնիկական», այսինքն՝ այնպես, որ անկախ ուսուցման տեսակից միշտ ունենանք արդյունք, որը մոտ կլինի նախապես նպատակաուղղված ռազմավարությանը: Այստեղից բացահայտվեց կրթական տեխնոլոգիայի հիմնական առանձնահատկությունը, որը կայանում է արդյունքի երաշխիքների սահմանման համակարգում:

Ուսուցման տեխնոլոգիան, որը հանգեցնում է երաշխավորված արդյունքի, Կոմենսկի սահմանեց որպես «դիդակտիկ մեքենա»: Գիտնականը սահմանեց այս «դիդակտիկ մեքենայի» հիմքերը, որի շարքին դասվում էր աշխատանքի նպատակի սահմանումը, նպատակների իրականացման ուղիների նախանշումը, կանոնների և գաղափարի իրականացման համար անհրաժեշտ ռազմավարության մշակումը: Այս հիմքերից կառուցվում է որոշակի համակարգ, որը ցանկացած մանկավարժական տեխնոլոգիայի էությունն է. ***նպատակ > միջոց > օգտագործման կանոններ > արդյունք***: Բայց հատկանշական է, որ «մանկավարժական տեխնոլոգիա» եզրույթի սահմանումը Կոմենսկին իր աշխատանքում այդպես էլ չի կիրառել:

Երկրորդ փուլը նշանավորվեց «Մանկավարժական տեխնոլոգիայի» սահմանմամբ, որն առաջին անգամ հիշատակվեց 20-րդ դարի 20-ական թվականներին ռեֆլեքսոլոգիայի վերաբերյալ հայտնի գիտնականներ Ի. Վ. Պավլովի, Վ. Մ. Բեկետերևի և Ս. Տ. Շատսկու աշխատություններում:

Կրթական տեխնոլոգիայի հայեցակարգի առաջացումը կապված է նաև ռուս գրող և մանկավարժ Ա.Ս. Մակարենկոյի գործունեության հետ: Իր մանկավարժական պոեմում նա գրել է, որ մեր մանկավարժական արտադրությունը երբեք չի կառուցվել տեխնոլոգիական տրամաբանությամբ, այլ միշտ բարոյական քարոզի տրամաբանությամբ²: Նա հավատում էր, որ այդ պատճառով մենք չունենք մանկավարժական արտադրության բոլոր անհրաժեշտ հիմքերը՝ տեխնոլոգիական գործընթաց, գործառնությունների հաշվառում,

²Лаврентьев Г.В. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов / Г.В. Лаврентьев, Н.Б. Лаврентьева, Н.А. Неудахина. Ч.2.– Барнаул, 2002. – с. 169, 232с.

նախագծային աշխատանք, նորարարական սարքերի օգտագործում, ռացիոնալացում, վերահսկում և հանդուրժողականություն:

Մինևույն ժամանակ լայն տարածում գտավ նաև մեկ այլ հասկացություն՝ «մանկավարժական տեխնիկա», որը 30-ական թվականների մանկավարժական հանրագիտարանում մեկնաբանվում էր որպես *ուսումնական աշխատանքների հստակ և արդյունավետ կազմակերպմանն ուղղված տեխնիկայի և միջոցների ամբողջություն*³:

30-ական թվականներին մանկավարժական տեխնոլոգիան ներառում էր կրթական և լաբորատոր սարքավորումների տիրապետում, դիդակտիկ և բաշխիչ նյութեր օգտագործում: Այս մեկնաբանությունը լայնորեն տարածվել է ԱՄՆ-ում, որտեղ առաջին անգամ դասապրոցեսի ընթացքում օգտագործվել են աուդիո տեսողական ուսուցման գործիքներ՝ ձայնագրիչ, վիդեո և աուդիո սարքավորումներ, որոնք այն ժամանակ համարվում էին նորարարական և արդիական տեխնոլոգիաներ:

Երրորդ փուլի մեկնարկը XX դարի 50-ական թվականներն են, երբ ձևավորվեց հատուկ տեխնոլոգիական մոտեցում ուսուցման կառուցվածքի նկատմամբ: 1954 թ.- ին ամերիկացի հոգեբան և գրող Բ. Ֆ. Սկինները ներկայացրեց ծրագրավորված ուսուցման գաղափարը, որը ուսուցչի համար ենթադրում էր գծային ուսուցման տեխնոլոգիայի կիրառում դասապրոցեսի ժամանակ: Այս տեխնոլոգիան հիմնված է հետադարձ կապի սկզբունքի վրա: Ստուգումն իրականացվել է յուրաքանչյուր առաջադրանքից հետո, և սխալ արդյունքի դեպքում վերադարձ է կատարվել նախորդ քայլին: 1958-ին նրա գաղափարն արդիականացրեց ամերիկացի գիտնական և ուսուցիչ Ն.Ա. Քրոուդերը: Նա առաջարկեց օգտագործել ծրագրավորված ուսուցման ճյուղավորված սխեմա՝ մի շարք պատասխանների բազմակի ընտրությամբ և համապատասխան հետադարձ կապով՝ կախված պատասխանի ճշտության աստիճանից: Այսպիսով ուսուցման տեխնոլոգիան դարձավ հարմարվողական:

Չորրորդ փուլը, որի մեկնարկը 20-րդ դարի 80-90-ական թվականներին էին, կապված էր կրթական տեխնոլոգիաների ներդրման նոր մշակույթի ձևավորման հետ: Այս բաժնում կատարվել են բազմաթիվ ուսումնասիրություններ, թողարկվել մեծ թվով գիտական աշխատություններ և գրվել հարյուրավոր գրական աղբյուրներ: Բայց չնայած այս ամենին՝ գիտնականները երբեք չեն հայտնաբերել «կրթական տեխնոլոգիա» տերմինի մեկ սահմանում:

Ներկայումս կրթական տեխնոլոգիա տերմինի մի քանի տասնյակ ձևակերպումներ կան, որոնք արմատապես տարբերվում են միմյանցից:

³Макаренко А.С. «Педагогическая поэма»/ Сост., вступ. ст., примеч., пояснения С.Невская – М.: ИТРК, 2003. – с. 46, 736 с.

Հետաքրքիր է այն սահմանումը, որը տվել է ռուս գիտնական Վ. Ա. Սլաստենինը: Ըստ այդ սահմանման՝ կրթական կամ մանկավարժական տեխնոլոգիան ուսուցչի և աշակերտի գործողությունների հետևողական, փոխկապակցված համակարգ է, որն ուղղված է սահմանված մանկավարժական նպատակներին սահմանմանն ու իրականացմանը⁴:

1.2. Կրթական տեխնոլոգիաների դասակարգումը

Գիտական գրականության մեջ առանձնացվում են կրթական տեխնոլոգիաների մի քանի դասակարգումներ: Իրենց նպատակների, կառուցվածքի, օգտագործված մեթոդաբանությունների և միջոցների առումով գոյություն ունեցող մանկավարժական տեխնոլոգիաներն ունեն որոշակի նմանություններ, բայց տարբերվում են մի շարք չափորոշիչներով:

Կրթական տեխնոլոգիայի հիմնական ասպեկտներից մեկը աշակերտի նկատմամբ վերաբերմունքն է, նրա անհատականության կարևորումը: Այստեղ առանձնանցվում են հետևյալ տեխնոլոգիաները.

- գիտելիքների վրա հիմնված մանկավարժական տեխնոլոգիա,
- անհատականության վրա հիմնված մանկավարժական տեխնոլոգիա:

Գիտելիքների վրա հիմնված ուսուցման մոտեցումը հիմնականում ուղղված է կրթական ուսուցման խնդիրների լուծմանն, այսինքն՝ կրթական գործընթացի ընթացքում գիտելիքների, հմտությունների, վերաբերմունքի և համոզմունքների ձեռքբերմանը: Այս մոտեցմամբ գիտելիքը բացարձակ արժեք է և ամբողջ ուսուցման նպատակն անհատի կրթությունն ու զարգացումն է: Դասընթացը սովորաբար ուղղված է լինում աշակերտի միջին կարողությունների զարգացմանը, ինչի արդյունքում բաց են թողնվում աշակերտի մի շարք բարձրագույն արժեքներ, հաշվի չեն առնվում նրա առանձնահատկությունները, ինչը կարող է և հանգեցնում է մեծ թվով բացասական հետևանքների:

Ուսումնական գործընթացի կենտրոնում աշակերտն է: Աշակերտի անհատականությունը ոչ թե գիտելիք ձեռք բերելու միջոց է, այլ ուսուցման հիմնական նպատակ: Այս մոտեցումը թույլ է տալիս բավարարել սոցիալական, հոգևոր, մշակութային և հաղորդակցական արժեքներն ուսուցման գործընթացում:

Անկախ անհատական կողմնորոշված տեխնոլոգիայի ընտրված տեսակից, ուսուցիչը պետք է հիշի, որ ուսումնական գործընթացի կենտրոնում միշտ աշակերտի անհատականությունն է:

⁴ Савенков А.И. Творческий проект, Как провести самостоятельное исследование // Школьные технологии. - 1998. - № 4. - с. 144-148.

1.3. Անձնակենտրոն կրթական տեխնոլոգիաներ

Ներկայումս ժամանակակից ուսուցիչները սկսում են ուսուցման մեջ օգտագործել անհատականության վրա հիմնված մոտեցումը: Այն հաշվի է առնում յուրաքանչյուր աշակերտի կարողությունները և նպատակ ունի բացահայտել յուրաքանչյուրի ներուժը: Բացի այդ, մտահոգություն է առաջանում ոչ միայն հետախուզության, այլև հոգևոր, ստեղծագործական, գեղագիտական զարգացման վերաբերյալ:

Ուսուցման ավանդական ձևից հիմնական տարբերակիչ առանձնահատկությունն այդ արժեքները դաստիարակելու մեթոդներն են: Ավանդական մոտեցմամբ դա ձեռք է բերվում ուսումնական գործընթացի կազմակերպման կոշտ կարգավորմամբ, ինչը չի ենթադրում միջանձնային հաղորդակցություն, աշակերտների փոխազդեցություն, ինչպես նաև հնարավորություն չի տալիս ստեղծագործական գործունեության զարգացման համար:

Դիտարկենք անհատականության վրա հիմնված ուսուցման հիմնական տեխնոլոգիաները:

Ուսումնական գործընթացում օգտագործվող ուսուցման արդյունավետ ձևերից մեկը համագործակցային ուսուցումն է: Տեխնոլոգիայի զարգացումը սկսվել է 1970-ականներին: Առաջին հիշատակումները կատարվել են 1980-ականների սկզբին, բայց դրանք լայնորեն մեկնաբանվել են ամերիկացի ուսուցիչների երեք խմբերի, ինչպես նաև իսրայելցի դասախոսների խմբի կողմից:

Մեթոդի գաղափարը հասկանալու համար անհրաժեշտ է դիմել բացատրական բառարանին և պարզել «սխալ» բառի սահմանումը: Սխալը գործողությունների և մտքերի մեջ առկա անհամաձայնությունն է⁵:

Մեթոդի հեղինակներն իրենց հերթին առաջարկել են սահմանմանն ավելացնել հետևյալ արտահայտությունը. «այն, ինչը ցույց է տալիս լրացուցիչ պրակտիկայի և ավելի մեծ մարզման համար, անհրաժեշտ հմտություն է գիտելիքին տիրապետելու համար»: Այսինքն՝ սխալները ցույց են տալիս միայն այն փաստը, որ աշակերտը դեռ չի յուրացրել պահանջվող գիտելիքը: Եվ, համապատասխանաբար, սխալները պետք է ընդունել որպես փաստեր: Եթե աշակերտն այլևս սխալներ թույլ չի տալիս, ապա կարող ենք եզրակացնել, որ նա սովորել է կատարել առաջադրանքը:

Այսպիսով, սխալն աշակերտին օգնելու անհրաժեշտության ցուցիչ է խնդիրը լուծելու համար: Բայց ուսուցիչը չի կարող կարճ ժամանակահատվածում ուշադրություն դարձնել և օգնել յուրաքանչյուր աշակերտի, ուստի աշակերտները

⁵ Лихачев, Б.Т. Педагогика : учебник / Б.Т. Лихачев. - М. : Высшая школа, 1992. - с. 49, 351 с.

սկսում են օգնել միմյանց և աշխատել փոքր խմբերում՝ դասընթացի ամբողջական յուրացման համար:

Դասարանում օգտագործելով համագործակցության մեթոդը՝ երեխաները միասին աշխատում և պատասխանատու են դառնում խմբի յուրաքանչյուր անդամի հաջողությունների համար՝ ի տարբերություն ուսուցման ավանդական ձևի, որտեղ ուժեղ աշակերտներն ավելի արագ են «ընկալում» նյութը, առավել թույլ աշակերտները դառնում են ավելի թույլ, քանի որ նրանք կարող են բավարար ժամանակ կամ քաջություն չունենալ ուսուցչին հարցեր տալու համար:

Անհատական կողմնորոշված մոտեցմամբ ուսուցումն այլ կերպ է ընթանում: Աշակերտները միշտ կարող են հարցնել դասընկերներին կամ միասին քննարկել խնդիրը լուծելու եղանակը: Խմբի յուրաքանչյուր անդամից կախված է խմբի հաջողությունը որպես ամբողջություն, հետևաբար, յուրաքանչյուր մասնակից հասկանում է, որ ամբողջ խմբի արդյունքը կախված է նաև իր արդյունքից:

Ուսուցման մեթոդների արդյունավետությունը որոշելու համար ԱՄՆ-ում համագործակցության արդյունքում իրականացվել է ավելի քան յոթանասուն ուսումնասիրություն: Դրանցից 63-ում ուսումնասիրվել է աշակերտների վերապատրաստման արդյունավետությունը: 36-ում, որը կազմում է գրեթե 57%-ը, նշվել են ձուլման ավելի բարձր արդյունքներ, քան վերահսկիչ կամ ավանդական մեթոդով դասավանդվող դասարաններում: 26-ում՝ 41%, առանձնահատուկ տարբերություններ չեն նկատվել, և միայն մեկ դասարանում է գրանցվել սովորելու լավագույն արդյունքը: Բայց պետք է նշել, որ ուսումնական թեմաների ըմբռնումը և ձեռք բերված գիտելիքների օգտագործումը նոր խնդիրներ լուծելու համար շատ ավելի բարձր է այն դասարաններում, որտեղ օգտագործվել է համագործակցության ուսուցման տեխնոլոգիան:

Այն դասարաններում, որտեղ ամբողջ խմբի հաջողությունը կախված էր յուրաքանչյուր մասնակցից, արդյունքը բավականին կայուն էր, 41-ից 34 փորձերի ժամանակ, որը կազմում էր 83% ⁶:

Նշենք, որ համագործակցային ուսուցման տեխնոլոգիայում շատ կարևոր է ոչ միայն յուրաքանչյուր աշակերտի համար գիտելիքներ, այլև հաղորդակցական հմտություններ ձեռք բերելը:

Ուսուցիչներն, ովքեր իրենց աշխատանքում կիրառում են այս տեխնոլոգիան, նկատում են, որ տղաները դառնում են ավելի ընկերասեր ոչ միայն դասի ընթացքում, այլև պահպանում են ընկերական վերաբերմունք, հետաքրքրություն ուրիշների հաջողությունների նկատմամբ և պատրաստակամություն օգնության հասնելու և արտադպրոցական գործունեության համար, ինչը վերաբերում է արդեն բարոյական դաստիարակությանը:

⁶Robert E. Slavin. Research on Cooperative Learning: an international 63 perspective/Scandinavian Journal of Educationale Research, Vol.236, № 4, 1989

Թիմային ուսուցումը վերաբերում է համագործակցության ուսուցման տեխնոլոգիային: Հիմնականում ուշադրությունը կենտրոնացած է խմբային նպատակների իրականացման և, ընդհանուր առմամբ, խմբի հաջողության վրա, որը կարելի է ձեռք բերել միայն թիմի յուրաքանչյուր անդամի հաջող աշխատանքի, ինչպես նաև հարցերի լուծման ժամանակ թիմի անդամների միջև շարունակական փոխգործակցության միջոցով: Թիմի յուրաքանչյուր անդամի նպատակը ոչ միայն միասին ինչ-որ բան անելն է, այլ միասին ինչ-որ բան սովորելը, որպեսզի թիմի յուրաքանչյուր անդամ գիտե՛լիք ստանա, և միևնույն ժամանակ ամբողջ թիմը իմանա յուրաքանչյուր աշակերտի արդյունքները:

Թիմային ուսուցման հիմնական սկզբունքները:

1. Թիմերը չեն մրցում միմյանց հետ, քանի որ նրանք ունեն տարբեր մակարդակներ և պահանջում են տարբեր ժամանակ առաջադրանքը կատարելու համար: Խրախուսանք նշանի, միավորների, պատվոգրերի կամ այլ տարբերանշանների տեսքով թիմը ստանում է մեկը բոլորի համար:
2. Ամբողջ թիմի հաջողությունը կախված է յուրաքանչյուր մասնակցից: Սա խրախուսում է հետևել յուրաքանչյուր մասնակցի աշխատանքին և օգնել նյութն ուսումնասիրելիս, որպեսզի խումբը կատարի առաջադրանքը:
3. Յուրաքանչյուր աշակերտի հավասար հնարավորություններ լավ արդյունք ստանալու համար: Սա նշանակում է, որ յուրաքանչյուր մասնակցից ստանում է այն միավորները, որոնք ստանում է խմբի համար՝ բարելավելով իր նախորդ արդյունքներն՝ առանց ուշադրություն դարձնելու մյուս աշակերտների արդյունքներին:
4. Խմբի կողմից աշխատանքի որակի և համագործակցության արդյունավետության արտացոլում և քննարկում՝ դրանց հետագա կատարելագործման նպատակով:

Մշակվել է թիմում աշխատելու երկու տարբերակ, որոնք կարող են կիրառվել համակարգչային գիտության դասերին՝ փոքր խմբերի ուսուցում և թիմային խաղային գործունեություն:

Եկեք ավելի մանրամասն քննարկենք այս ձևերը:

Փոքր խմբերի ուսուցումը ենթադրում է չորս աշակերտներից բաղկացած խումբ, որը ներառում է ուսուցման տարբեր մակարդակների տղաներ և աղջիկներ: Սկզբում ուսուցիչը տալիս է նոր նյութ, այնուհետև աշակերտներին հնարավորություն է տալիս համախմբել ստացված տեղեկատվությունը:

Խմբերին տրվում է առաջադրանք, որը կամ բաժանվում է խմբի յուրաքանչյուր անդամի միջև, կամ առաջադրանքները հերթով կատարվում են թիմի յուրաքանչյուր անդամի կողմից: Այս դեպքում մասնակցի իր մասի

կատարումը վերահսկվում է խմբի մյուս անդամների կողմից: Առաջադրանքները կատարելուց հետո տեղի է ունենում քննարկում տարբեր խմբերի միջև:

Այն բանից հետո, երբ ուսուցիչը համոզվում է, որ նյութը յուրացվել է, տրվում է ստուգման թեստ:

Առաջադրանքները կատարվում են անհատապես: Թեստի գնահատականներն ամփոփվում են խմբի ներսում և հայտարարվում է ընդհանուր գնահատականը:

Թիմային-խաղային գործունեությունը տարբերվում է փոքր խմբերի ուսուցումից նրանով, որ անհատական թեստավորման փոխարեն խմբերի միջև անցկացվում են մրցակցային խաղեր: Միևնույն ժամանակ, մրցաշարերն անցկացվում են վերապատրաստման նույն մակարդակի աշակերտների միջև, և առաջադրանքները համապատասխանում են դրանց մակարդակին: Ելնելով դրանից՝ հաղթողներն, անկախ գիտելիքների մակարդակից, նույն քանակությամբ միավորներ են բերում իրենց թիմին: Խմբերի մասնակիցների ստացած միավորներն ամփոփվում են և հայտարարվում է ընդհանուր գնահատականը:

Հաշվի առնելով այս մեթոդի պատմությունը՝ կարելի է նկատել, որ այն նոր չէ մանկավարժության մեջ, բայց այսօր այն վերագրվում է 21-րդ դարի տեխնոլոգիաներին՝ որպես մեթոդ, որը նախատեսում է հարմարվողականության հնարավորություն:

Մեթոդը ծագել է ԱՄՆ-ում անցյալ դարի սկզբին: Այն նաև կոչվում էր խնդիրների մեթոդ:

Մոտավորապես նույն ժամանակ մեթոդը սկսեց հետաքրքրել ռուս ուսուցիչներին: Բայց այս մեթոդը սկսեց օգտագործվել միայն անցյալ դարի 80-ականներից: Ռուսաստանում նախագծերի մեթոդի տեսական հիմքը մշակվել է պրոֆեսոր Եվգենիա Սեմյոնովնա Պոլատի կողմից: Նա պնդում է, որ «միասին սովորելը ոչ միայն ավելի հեշտ և հետաքրքիր է, այլև զգալիորեն ավելի արդյունավետ»: Ծրագրի մեթոդով նկատի է առնվում ուսուցման այնպիսի համակարգ, որի միջոցով աշակերտը ձեռք է բերում գիտելիքներ և հմտություններ ինքնուրույն կատարման գործընթացում՝ ժամանակի ընթացքում բարդացնելով գործնական առաջադրանքներն ու նախագծերը:

Ըստ Պոլատի սահմանման՝ մեթոդը ներառում է աշակերտների կրթական, ճանաչողական տեխնիկայի և գործողությունների որոշակի շարք, որոնք թույլ են տալիս լուծել այս կամ այն խնդիրը՝ անկախ ճանաչողական գործողությունների արդյունքից և ենթադրում այդ արդյունքների ներկայացում՝ գործունեության որոշակի արտադրանքի տեսքով:

Ծրագրի մեթոդը ներառում է աշակերտների կրթական, ճանաչողական տեխնիկայի և գործողությունների որոշակի շարք, որոնք թույլ են տալիս լուծել այս կամ այն տեխնիկան: Եթե մենք խոսում ենք նախագծերի մեթոդի մասին՝ որպես

մանկավարժական տեխնոլոգիա, ապա այս տեխնոլոգիան ենթադրում է հետազոտական, խնդրահարույց մեթոդների մի շարք, որը ինքնին ստեղծագործական է:

Նախագծերի մեթոդն, ի վերջո, ունի բավականին շոշափելի արդյունքներ, որոնք ձևակերպված են մանրագնին ուսումնասիրության եղանակով: Դրան հասնելու համար հարկավոր է սովորեցնել դպրոցականներին անհատական մտածելու ունակություն, լուծել բարդ իրավիճակներ, օգտագործել գիտելիքներ գիտության տարբեր ոլորտներից և կանխատեսել աշխատանքի արդյունքները:

Նախագծերի մեթոդն ուղղված է աշակերտների ինքնուրույն աշխատանքին՝ լինի դա անհատական կամ խմբային գործունեություն, որը պետք է իրականացվի որոշակի ժամանակահատվածում: Այս մեթոդը հիանալի կերպով տեղավորվում է ուսուցման խմբային մոտեցման շրջանակներում:

Ներկայումս նախագծերի մեթոդը շատ տարածված է: Գրեթե յուրաքանչյուր դպրոց ցույց է տալիս նախագծեր կատարած աշակերտների աշխատանքի արդյունքները: Կազմակերպվում են տարբեր նախագծային մրցույթներ և գիտաժողովներ, ինչը խրախուսում է երեխաներին իրականացնել որոշակի տեսական հետազոտություններ: Այս մեթոդն իր դասերին օգտագործելու ունակությունն ուսուցչի բարձր որակավորման ցուցանիշ է⁷:

Գիտական գրականության մեջ առաջադրվել են նախագծերի դասակարգման մի քանի մոտեցում: Աշակերտների կողմնորոշման գործունեության համաձայն նախագծերը բաժանվում են՝

1. գործնական ուղղվածություն ունեցող նախագիծ,
2. հետազոտական նախագիծ,
3. տեղեկատվական նախագիծ,
4. ստեղծագործական նախագիծ,
5. դերային նախագիծ:

Գործնական կողմնորոշված նախագիծն ուղղված է ծրագրի մասնակիցների իրականացմանը: Կատարման արդյունքը կարող է ներդրվել և հետագայում օգտագործվել ուսուցչի կողմից:

Հետազոտական նախագիծն իր բովանդակությամբ նման է գիտական հետազոտությանը և ներառում է նրա բոլոր հիմնական կառուցվածքային ստորաբաժանումներն՝ ընտրված թեմայի արդիականության հիմնավորում, հետազոտական առաջադրանքների նշանակում, վարկածի պարտադիր առաջադրում, որին հաջորդում է դրա ստուգումը և ստացված արդյունքների քննարկումը:

⁷ Полат, Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования — М.: Издательский центр «Академия», 2003. — с. 64, 272с.

Տեղեկատվական նախագիծը կենտրոնացած է ինչ-որ օբյեկտի, երևույթի մասին տեղեկատվություն ստանալու վրա՝ այն վերլուծելու, ընդհանրացնելու և լայն լսարանին ներկայացնելու նպատակով:

Ստեղծագործական նախագիծը ենթադրում է արդյունքների ձևավորման առավել ազատ մոտեցում: Դրանք կարող են լինել զեկույցներ, տեսաֆիլմեր, թատերականացումներ, կերպարվեստի կամ դեկորատիվ արվեստի գործեր և այլն:

Դերային նախագիծն ամենադժվարն է զարգացման և իրականացման մեջ: Այն կարող է իրականացվել տարբեր ձևերով, ներառյալ՝ զարգացման ընթացքում մասնակիցների գրական կամ պատմական կերպարների, հորինված հերոսների և այլ դերերի ստեղծում և մարմնավորում: Այս դեպքում ծրագրի արդյունքը մնում է բաց:

Ծրագրի մեթոդն օգտագործելիս աշխատանքն իրականացվում է մի քանի հիմնական փուլով՝

1. նախագծի թեմայի հստակեցում և մասնակիցների հավաքագրում,
2. խնդիրների սահմանում և դերային բաժանում,
3. առաջադրանքների բաշխում խմբերի անդամների միջև և մեթոդների ամբողջացում,
4. այնուհետև սկսվում է ծրագրի մասնակիցների անկախ աշխատանքն իրենց անհատական կամ խմբային հետազոտական առաջադրանքների վերաբերյալ: Ստացված տվյալների անընդհատ միջանկյալ քննարկումներ են անցկացվում խմբերում և ուսուցչի հետ:
5. նախագծերի ներկայացում մյուս խմբերին,
6. աշխատանքն ավարտվում է կոլեկտիվ քննարկմամբ, փորձագետներով, արտաքին գնահատման արդյունքների հայտարարմամբ և եզրակացությունների ձևակերպմամբ:

Ծրագրի արտաքին գնահատման չափորոշիչներ.

- առաջադրված խնդիրների կարևորությունն ու արդիականություն,
- ստացված արդյունքների հետազոտության և մշակման օգտագործված մեթոդների ճշգրտություն,
- յուրաքանչյուր աշակերտի գործունեություն՝ ըստ նրա անհատական հնարավորությունների,
- խնդրի ներթափանցման անհրաժեշտ և բավարար խորություն,
- ընդունված որոշումների ապացույց, եզրակացություններ փաստարկելու ունակություն,
- ավարտված նախագծի արդյունքների ձևավորման հնարավորություն:

Նախագծերի մեթոդը նպաստում է աշակերտի անկախության զարգացմանը, ապահովում է աշակերտի սուբյեկտիվությունն ուսումնական գործընթացում:

Ծրագրի մեթոդի տարրերի օգտագործումը թույլ է տալիս կառուցել ուսուցում աշակերտի համապատասխան գործունեության միջոցով՝ կենտրոնանալով նրա անձնական հետաքրքրության և հետագա կյանքում ձեռք բերված գիտելիքների և հմտությունների գործնական պահանջի վրա:

Մանկավարժության մեջ ուսուցումը համարվում է տարբերակված, եթե դրա գործընթացում հաշվի են առնվում յուրաքանչյուր աշակերտի անհատական առանձնահատկությունները:

Հենց սա է բնութագրվում որպես անհատականության վրա հիմնված ուսուցում: Այս տեխնոլոգիան ենթադրում է աշակերտների բաժանում միատարր խմբերի, որոնցից յուրաքանչյուրում նրանք գիտելիքներ են ձեռք բերում տարբեր ուսումնական ոլորտներում՝ հիմնական և փոփոխական մակարդակում: Ներկայումս օգտագործվում են տարբերակված ուսուցման երեք տեսակներ՝ կախված ուսուցման մակարդակից.

1. տարրական դպրոցում, նախքան դասընթացը սկսելը, ստուգվում է երեխաների ուսուցման մակարդակը, և արդյունքների հիման վրա բաշխվում են դասերը,

2. միջնակարգ դպրոցում տարբերակում է դրվում խորացված ուսումնասիրության խմբերի միջև՝ սկսած ճանաչողական հետաքրքրություններից,

3. ավագ դպրոցում տարբերակումը տեղի է ունենում մասնագիտացված ուսուցման միջոցով, որը հիմնված է մանկավարժական կամ փորձագիտական գնահատման վրա:

Այսպիսով՝ բազմակողմանի ուսուցում ասելով մենք հասկանում ենք ուսումնական գործընթացի այնպիսի կազմակերպում, որում յուրաքանչյուր աշակերտ հնարավորություն ունի յուրացնել ուսումնական նյութը դպրոցական ծրագրի առանձին առարկաների համար տարբեր մակարդակներում:

1.4. Նորարարական կրթական տեխնոլոգիաների ընդհանուր նկարագիրը

Վերջին տարիներին գիտելիքների նոր ոլորտը, որը ստացավ մանկավարժական նորարարություն անվանումն, ավելի ու ավելի է կարևորվում ժամանակակից կրթական համակարգում: Սա գիտության ոլորտ է, որն ուսումնասիրում է նոր տեխնոլոգիաներ, դպրոցի զարգացման գործընթացներ և կրթության նոր պրակտիկա:

«Նորարարություն» տերմինը ծագել է լատիներեն *inovatis*-ից բառից, որը թարգմանաբար նշանակում է «նորույթ կամ փոփոխություն»:

Մանկավարժական նորարարությունը փոփոխություն է, որն ուղղված է աշակերտների զարգացման, դաստիարակության և վերապատրաստման բարելավմանը:

Նորարարությունը փոփոխություն է, որն իրականացվում է կրթական համակարգի ներսում: Հետևաբար, մանկավարժական մեկնաբանության մեջ *նորարարությունը գոյություն ունեցող մանկավարժական համակարգում նորի ներդրումն է, փոփոխությունը և կատարելագործումը:*

Մանկավարժական նորարարական տեխնոլոգիան գիտականորեն հիմնավորված և ռացիոնալ ընտրված բովանդակության և կազմակերպչական ձևերի ամբողջականություն է, որը պայմաններ է ստեղծում աշակերտների կրթական և ճանաչողական գործունեությունը խթանելու և ակտիվացնելու համար:

Մանկավարժական նորարարական տեխնոլոգիան ապահովում է աշակերտների կրթական և ճանաչողական գործունեության արդյունավետությունը:

Մանկավարժական տեխնոլոգիայի մեջ ուսումնական գործընթացի յուրաքանչյուր տարր և փուլ պայմանավորված է, ուղղորդված և օբյեկտիվորեն ախտորոշված⁸:

Հասարակության զարգացման ներկա փուլում կտրուկ աճում է կրթական գործընթացում նորարարական տեխնոլոգիաների ներդրման անհրաժեշտությունը, որը հիմնված է տնտեսության, մանկավարժության և հոգեբանության նոր նվաճումների վրա:

Մանկավարժության և հոգեբանության մեջ հաստատվել է այն դրույթը, որ ուսուցման գործընթացում անհատականության զարգացումը կախված է ինչպես արտաքին, այնպես էլ ներքին պայմաններից: Արտաքին պայմանները ներառում են.

- ուսուցչի մանկավարժական հմտություն,
- ուսումնական ծրագրերի ռացիոնալ կառուցում,
- ուսուցման օպտիմալ մեթոդների շարք⁹:

Այնուամենայնիվ, արտաքին պայմանները միշտ բեկվում են աշակերտի անհատական հատկությունների և այլ մարդկանց հետ նրա հարաբերությունների միջոցով, որոնք կազմում են ուսուցման ներքին պայմանները: Վերջիններս՝ հոգեբանական գործոններ են, որոնք սահմանվում են հենց աշակերտի կողմից՝ մտավոր զարգացման մակարդակը, ուսման նկատմամբ վերաբերմունքը, ինքնակազմակերպման առանձնահատկությունները և անհատական առանձնահատկությունները ներկայացնելու համար:

⁸Вербичкий А., Самостоятельная работа студентов: проблемы и опыт // Высш. образ, в России. 1995. № 2. с. 137-145.

⁹Ашхотов О., Здравомыслов М., Ашхотова И. Компьютерные технологии в образовании // Высш. образ, в России. 1996. № 3. с. 109-118.

Հոգեբանական գործոններից մեծապես կախված է սեփական հայացքների և ճաշակների համակարգի ձևավորումը, ստանդարտների և գնահատականների որոշումը և մարդկանց նկատմամբ վերաբերմունքը: Հետևաբար, նույն տեխնոլոգիան չի կարող բաղադրատոմս լինել մանկավարժական գործունեության բոլոր դեպքերի համար: Այս գործոնները ստիպում են փնտրել կրթության նոր տեխնոլոգիաներ:

Նորարարական տեխնոլոգիաների հայեցակարգը ներառում է մի շարք սկզբունքներ, որոնց իրականացումն ապահովում է կրթական համակարգի արդյունքների արդյունավետությունը:

Մանկավարժական տեխնոլոգիան համապարփակ և ինտեգրված գործընթաց է, որը ներառում է գաղափարներ, միջոցներ և գործունեության կազմակերպման եղանակներ՝ խնդիրները վերլուծելու, համարժեք լուծումներ պլանավորելու, ապահովելու, գնահատելու և կառավարելու համար, որոնք իրենց հերթին ընդգրկում են գիտելիքների յուրացման բոլոր ասպեկտները:

Ժամանակակից մանկավարժական տեխնոլոգիայի այս ըմբռնումը որոշում է կրթական տեխնոլոգիաների տեսական և գործնական որոնումների ուղղությունները¹⁰:

¹⁰ Ксензова Г.Ю. Перспективные школьные технологии: Учеб.-метод. пособие/ Г.Ю. Ксензова; Пед. о-во России. – М.: Пед о-во России, 2000. – с. 68, 223 с.

ԳԼՈՒԽ 2 ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԵՆՏՐՈՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐ

2.1. Աշակերտակենտրոն ուսուցման տեխնոլոգիայի էությունը

Ներկայումս ավելի ու ավելի արդիական է դառնում անձնակենտրոն կրթության մոդելը: Այն արմատավորում է նորարարական և զարգացող մոդելային ամբողջությունը:

Անհատականության վրա հիմնված մոտեցումը ենթադրում է աշակերտի տեսակը որպես անձ՝ մարմնի և հոգու ներդաշնակությամբ:

Այստեղ առաջատար է դառնում ոչ միայն վերապատրաստումն, այսինքն, գիտելիքների և հմտությունների փոխանցումն, այլ կրթությունը, այսինքն, անհատականության ձևավորումը որպես ամբողջություն՝ վերապատրաստման, կրթության և զարգացման գործընթացների ինտեգրման հիման վրա:

Հիմնական արդյունքն անհատի համընդհանուր մշակութային և պատմական կարողությունների զարգացումն է, և, առաջին հերթին, մտավոր, հաղորդակցական և ստեղծագործական գործունեությունը¹¹:

Անհատականության վրա հիմնված տեխնոլոգիաները, որպես պլանավորված արդյունքներ, ենթադրում են ոչ այնքան խիստ ֆիքսված գիտելիքներ և հատուկ հմտություններ որոշակի գիտական առարկայում, որքան ճանաչողական առարկայի և գործունեության անհատական բնութագրեր:

Անհատական կողմնորոշված ուսուցման կրթական գործընթացը յուրաքանչյուրին հնարավորություն է տալիս գտնել իրեն՝ ճանաչողության, կրթական գործունեության և վարքի մեջ՝ հիմնվելով սեփական սուբյեկտիվ փորձի, կարողությունների, հետաքրքրությունների և արժեքային ուղեցույցների վրա:

Կրթության բովանդակությունը, դրա մեթոդներն ու միջոցները կառուցված են այնպես, որ աշակերտը հնարավորություն ունի ընտրողականություն ցուցաբերել առարկայի նյութի, դրա տեսակի և ձևի նկատմամբ: Այս առումով մշակվում են անհատական ուսումնական ծրագրեր, որոնք մոդելավորում են հետազոտական մտածողություն, ինչի արդյունքում երկխոսության և իմիտացիոն-դերային խաղերի հիման վրա կազմակերպվում են խմբային դասընթացներ, իսկ ուսումնական նյութն ինտեգրվում է աշակերտների կողմից իրականացվող հետազոտական նախագծերի և մեթոդի իրականացման համար:

Այսպիսով, անհատների անհատականության վրա հիմնված ուսուցման հիմնական չափանիշները, որպես գիտելիքների, հմտությունների և կարողությունների ամբողջություն, աշակերտի հոգևոր և մտավոր որակների ձևավորման ամենակարևոր միջոցն են, ինչը կրթության հիմնական նպատակն է:

¹¹Ксензова Г.Ю. Перспективные школьные технологии: Учеб.-метод. пособие/ Г.Ю. Ксензова; Пед. о-во России. – М.: Пед о-во России, 2000. – с. 64, 223 с.

2.2. Աշակերտակենտրոն ուսուցման արդյունավետ իրականացման մեթոդներն ու ձևերը

Անհատական կողմնորոշված ուսուցման տեխնոլոգիան օգտագործելիս կարևոր է ճիշտ ընտրել դասավանդման մեթոդներն ու դրանց իրականացման համարժեք ձևերը: Մեթոդն այս դեպքում անփոփոխ կառույց է, որի օգնությամբ իրականացվում է նպատակների և տեխնոլոգիաների փոխներթափանցումը:

Այս սահման հիման վրա կարելի է առանձնացնել չորս հիմնական մեթոդ, որոնք պետք է մեկնաբանել որպես համընդհանուր տեխնոլոգիական կառուցվածքներ, որոնք իրենց առաջադրանքներն իրականացնում են անհատականության վրա հիմնված ուսուցման տեխնոլոգիայի բոլոր մակարդակներում: Սա ենթադրում է պատկերի ստեղծման մեթոդ, անձնավորման կամ խորհրդանշական կենտրոնի մեթոդ, որոնման մեթոդ, իրադարձությունների մեթոդ:

Արդյունքում մենք ներկայացնում ենք տեխնոլոգիայի մեթոդների համակարգը չորս գործոնների համատեքստում:

1. Բովանդակության և միջոցների կազմակերպում՝ օգտագործելով մեթոդների անփոփոխ կառուցվածքներ:

2. Առարկա - օբյեկտ հարաբերությունների շարժում՝ ուսուցիչ – աշակերտ համագործակցության ուսումնասիրություն:

3. Անհատականության վրա հիմնված տեխնոլոգիայի առարկայի ներքին ինքնաշարժ:

4. Տեխնոլոգիայի առարկայի հիմնական դրսևորումների ներքին ինքնաշարժ:

Անհատական կողմնորոշված ուսուցման տեխնոլոգիայի մեջ ենթադրվում է վեց անհատական նշանակալի բազմամակարդակ բարդույթ:

1. Մոտիվացիայի անհատական նշանակալի համալիր:

2. «Անհատականության մասնագիտություն» հարաբերությունների պատկերի ստեղծման անհատական նշանակալի բարդույթ:

3. Անհատականացված մոդելավորման նշանակալի համալիր:

4. Իմաստային մոդելավորման անհատական նշանակալի համալիր:

5. Գործնական մոդելավորման անհատական նշանակալի համալիր:

6. Իրական հարաբերությունների անհատական նշանակալի բարդույթ¹²:

Գիտական գրականության մեջ առանձնացվում են անհատականության վրա հիմնված ուսուցման տեխնոլոգիայի հետևյալ դասակարգումը.

- գիտելիքների ամբողջական ձուլում,

- բազմաստիճան ուսուցում,

- կոլեկտիվ «փոխադարձ ուսուցում»,

¹²Басова Н.В. Педагогика и практическая психология. – Ростов н/Д: «Феникс», 2000. – с. 205, 416с.

- մոդուլային ուսուցում:

Մանկավարժական այս տեխնոլոգիաները թույլ են տալիս հարմարեցնել ուսումնական գործընթացն աշակերտի անհատական հատկություններին և ուսուցման բովանդակության բարդության տարբեր մակարդակներին¹³:

2.3. Բազմաստիճան ուսուցման տեխնոլոգիա

Այս տեխնոլոգիայի տեսական հիմնավորումը հիմնված է մանկավարժական պարադիգմի վրա, համաձայն որի՝ աշակերտների մեծ մասի տարբերություններն ուսուցման մակարդակի առումով կրճատվում են հիմնականում այն ժամանակամիջոցի ընթացքում, որն աշակերտին անհրաժեշտ է ուսումնական նյութը յուրացնելու համար:

Եթե յուրաքանչյուր աշակերտի հատկացվում է իր անձնական ունակություններին և հնարավորություններին համապատասխան ժամանակ, ապա հնարավոր է ապահովել դպրոցական ծրագրի հիմնական միջուկի երաշխավորված յուրացումը¹⁴:

Որպես մանկավարժական տեխնոլոգիայի հիմնական սկզբունքներ ընտրվել են հետևյալը չափորոշիչները.

1) համընդհանուր տաղանդ, որը ենթադրում է, որ չկան անտաղանդ մարդիկ, բայց կան մարդիկ, ովքեր զբաղված են ոչ իրենց գործով,

2) փոխադարձ գերազանցություն, ինչը ենթադրում է, որ եթե ինչ-որ մեկի մոտ ինչ-որ բան ավելի վատ է ստացվում, քան մյուսների մոտ, ապա մեկ այլ բան պետք է ավելի լավ ստացվի, քան մյուսների մոտ,

3) փոփոխության անխուսափելիություն, որի համաձայն մարդու վերաբերյալ ոչ մի դատողություն չի կարող համարվել վերջնական:

Հետագայում այս տեխնոլոգիան կոչվեց ուսուցման տեխնոլոգիա, որի արդյունավետությանը հետևելու համար աշակերտի անհատական հատկությունների ընտրությունը, որոնք նշանակալի են կրթության մեջ, իրականացվում է «անհատականության կառուցվածք» կատեգորիայի հիման վրա, որն ընդհանրացված ձևով արտացոլում է անհատականության բոլոր կողմերը:

Բազմաստիճան ուսուցման համակարգում Կ.Կ. Պլատոնովի առաջարկած անհատականության կառուցվածքն ընտրվել է որպես հիմնական: Այս կառուցվածքը ներառում է հետևյալ ենթահամակարգերը.

¹³Кукушкин В.С. Педагогические технологии: Учеб. пособие для студентов пед. специальностей/ М.В. Буланова-Топоркова, А.В. Духавнева, В.С. Кукушкин, Г.В. Сучков, Под общ. ред. В.С. Кукушкина. – Ростов н/Д: МарТ, 2002. – с. 197, 318 с.

¹⁴Буйлов В., Куропова Г., Сенаторова Н. Нервно-психическое состояние студентов как валеологическая проблема //Высш. образ, в России. 1996. № 2. с. 65-73.

1) անհատական տիպաբանական առանձնահատկություն, որը դրսևորվում է խառնվածքով, բնավորությամբ և կարողություններով,

2) հոգեբանական բնութագրեր, որոնք ենթադրում են մտածողություն, երևակայություն, հիշողություն, ուշադրություն, կամք, զգացմունքներ և հույզեր,

3) փորձը, ներառյալ գիտելիքները, հմտություններն ու սովորությունները,

4) անհատականության կողմնորոշումը, որն արտահայտում է նրա կարիքները, դրդապատճառները, հետաքրքրությունները, հուզական և արժեքային փորձը¹⁵:

Ընտրված հայեցակարգի հիման վրա ձևավորվել է ուսուցման մեջ անհատականության զարգացման հոգեբանական և մանկավարժական ախտորոշման համակարգ՝ հաշվի առնելով հետևյալ տարրերը.

- դաստիարակություն,
- ճանաչողական հետաքրքրություն,
- ընդհանուր կրթական հմտություններ և կարողություններ,
- արդյունավետ գիտելիքների ամբողջացում,
- մտածողություն,
- հիշողություն,
- անհանգստություն,
- խառնվածք:

Դպրոցի կազմակերպչական մոդելը ներառում է ուսուցման տարբերակման երեք տարբերակ.

1) միատարր կազմի դասերի հավաքագրում դպրոցում ուսուցման սկզբնական փուլից հիմնված անձի դինամիկ բնութագրերի ախտորոշման և ընդհանուր կրթական հմտությունների յուրացման մակարդակի վրա,

2) միջդպրոցական տարբերակում միջին օղակում, որն իրականացվում է մաթեմատիկայի և ռուսաց լեզվի տարբեր մակարդակներում՝ հիմնական և փոփոխական առանձին ուսուցման խմբերի ընտրության միջոցով՝ ըստ աշակերտների ճանաչողական հետաքրքրության մակարդակների, որտեղ կայուն հետաքրքրության առկայության դեպքում համասեռ խմբերը դառնում են անհատական առարկաների անհատական ուսումնասիրությամբ դասեր,

3) հիմնական դպրոցում և ավագ դասարաններում մասնագիտացված ուսուցում, որը կազմակերպվում է հոգեդիդակտիկ ախտորոշման, փորձագիտական գնահատման, ուսուցիչների և ծնողների առաջարկությունների և դպրոցականների ինքնորոշման հիման վրա:

¹⁵Жук О.Л. Педагогические технологии в современной теории и практике образования: Учеб.-метод. комплекс для студентов, получающих пед. специальность/ О.Л. Жук. – Мн.: Бел. гос. ун-т, 2002. – с. 56, 128 с.

Այս մոտեցումը գրավում է մանկավարժական կոլեկտիվներ, որոնցում հասունացել է բոլոր աշակերտների կողմից հիմնական գիտելիքների յուրացման երաշխավորված արդյունքով ուսուցման նոր տեխնոլոգիայի ներդրման գաղափարը և, միևնույն ժամանակ, յուրաքանչյուր անհատի համար առաջադեմ մակարդակում իր հակումներն ու կարողությունները գիտակցելու հնարավորությունները:

2.4. Կոլեկտիվ ուսուցման տեխնոլոգիա

Հանրաճանաչ անհատական կողմնորոշված ուսուցման տեխնոլոգիաները ներառում են հավաքական ուսուցման տեխնոլոգիան:

Հերթափոխային անձնակազմի գույգերով աշխատելն, ըստ որոշակի կանոնների, թույլ է տալիս արդյունավետորեն զարգացնել աշակերտների անկախությունն ու հաղորդակցական հմտությունները:

Կոլեկտիվ ուսուցման տեխնոլոգիանյի շրջանակներում կարելի է առանձնացնել հետևյալ հիմնական առավելությունները.

* պարբերաբար կրկնվող վարժությունների արդյունքում բարելավվում են տրամաբանական մտածողության և ըմբռնման հմտությունները,

* խոսքի գործընթացում զարգանում են մտավոր գործունեության հմտությունները, ներառվում է հիշողության աշխատանքը, մոբիլիզացվում և թարմացվում է նախորդ փորձն ու գիտելիքները,

* յուրաքանչյուրն իրեն անկաշկանդ է զգում, աշխատում է անհատական տեմպով,

* մեծանում է պատասխանատվությունը ոչ միայն նրանց հաջողությունների, այլև կոլեկտիվ աշխատանքի արդյունքների համար,

* ունանց առաջխաղացման տեմպը զսպելու և մյուս աշակերտներին գայթակղելու անհրաժեշտությունը վերանում է, ինչը դրականորեն ազդում է թիմի միկրոկլիմայի վրա,

* ձևավորվում է անձի, նրա կարողությունների և հմտությունների, արժանիքների և սահմանափակումների համարժեք ինքնագնահատականը:

Ձույգերի աշխատանքը կարող է իրականացվել երեք տեսակի գույգերի համադրությամբ.

- ստատիկ գույգ, որն ըստ ցանկության միավորում է երկու աշակերտի, որոնք փոխվում են ուսուցիչ - աշակերտ դերերով: Այս տեսակ խմբում կարող են միավորվել երկու թույլ աշակերտներ և երկու ուժեղ աշակերտներ, ուժեղ և թույլ փոխադարձ պայմանավորվածության պայմանով,
- դինամիկ գույգ, որի շրջանակներում ընտրվում է չորս աշակերտ և պատրաստվում մեկ առաջադրանք, որն ունի չորս մաս: Առաջադրանքի իր

մասը պատրաստելուց և ինքնատիրապետումից հետո աշակերտը յուրաքանչյուր գործընկերոջ հետ երեք անգամ քննարկում է առաջադրանքը, և ամեն անգամ պետք է փոխի ներկայացման տրամաբանությունը, շեշտադրումները և տեմպը: Այսինքն՝ ներառի ընկերների անհատական հատկություններին հարմարվելու մեխանիզմ,

- վարիացիոն գույգ, որում խմբի յուրաքանչյուր անդամ ստանում է իր առաջադրանքը, կատարում այն, վերլուծում ուսուցչի հետ, իրականացնում փոխադարձ ուսուցում ըստ սխեմայի՝ մյուս երեք ընկերների հետ, որի արդյունքում յուրաքանչյուրը յուրացնում է ուսումնական բովանդակության չորս բաժին¹⁶:

Ժամանակակից հոգեբանությունը պնդում է, որ աշակերտի կամավոր հիշողության արդյունավետությունը կարելի է գնահատել հետևյալ չափանիշներով՝

- 10% - ը կարդում է աչքերով,
- 26% - ը լսում է,
- 30% — ը տեսնում է,
- 50% - ը տեսնում և լսում է,
- 70% — ը քննարկում է,
- 80% -ը ապավինում է փորձին,
- 90% — ը խոսում և անում է միասին,
- 95% — ը սովորեցնում է ուրիշներին:

2.5. «Ռուսաց լեզու» առարկայի շրջանակներում նորարարական տեխնոլոգիաների կիրառման իմ փորձը

Ինչպես աշխատանքում բազմիցս նշվել է, ներկայումս ավելի ու ավելի արդիական է դառնում անձնակենտրոն կամ աշակերտակենտրոն կրթության մոդելը: Այն արմատավորում է նորարարական և զարգացող մոդելային ամբողջությունը, քանի որ անհատականության վրա հիմնված մոտեցումը ենթադրում է աշակերտի ուսուցում՝ հիմնված միայն անհատական կարողությունների զարգացման վրա՝ աշակերտից չպահանջելով անհնարինը: Այստեղ առաջատար է դառնում ոչ միայն դասավանդումն, այսինքն՝ գիտելիքների և հմտությունների փոխանցումն, այլ կրթությունն, այսինքն, անհատականության ձևավորումը որպես ամբողջություն՝ որպես բարոյահոգեբանական արժեքներով լցված անհատ:

¹⁶Ильясов И. И. Система эвристических приемов решения задач. М., 1992, с. 64, 138 с.

Թվում է, թե սա բավականին պարզ ու սահուն տեխնոլոգիա է, որն իր աշխատանքի ընթացքում կիրառում է յուրաքանչյուր ուսուցիչ, բայց՝ ոչ:

Հետազոտության արդյունքում պարզ դարձավ, որ ոչ բոլոր ուսուցիչներն ու ոչ բոլոր աշակերտներն են հասկանում այս տեխնոլոգիայի կիրառման անհրաժեշտությունն ու կարևորությունը, ուստի տեխնոլոգիայի կիրառումը մնում է միայն վերբալ, այլ ոչ գործնական մակարդակում:

Հասկանալու համար, թե ինչ դրական ու բացասական կողմ ունի այս տեխնոլոգիան, և ինչ հնարավոր կիրառման մոտեցումներ, 6-րդ «բ» դասարանում «Ռուսաց լեզու» առարկայից նոր մատուցվող նյութի դասավանդման ժամանակ նախ և առաջ իրականացվել է աշակերտների անհատական կարողությունների բացահայտման խաղային թեստ, որը հնարավորություն է տվել հասկանալու, թե որ աշակերտին ինչ միջոցներով և տեխնոլոգիաներով է ավելի հեշտ ընկալում մատուցվող ինֆորմացիան: Ուստի, աշակերտներին առաջարկվել է ընտրել իրենց ամենահարմար տարբերակը՝ լսելու, տեսնելու կամ խմբերով քննարկելու մատուցվող նյութը: Դասի յուրացման առաջարկվող միջոցներից մեկն էլ ինքնուրույն ծանոթացումն էր դասին և խմբային քննարկումը:

Անշուշտ, յուրաքանչյուր աշակերտ ընտրեց իր համար ամենաարդյունավետ տարբերակը և նրանց տրվեց ժամանակ՝ այդ տարբերակակով աշխատելու և նյութը հնարավորինս ամբողջական յուրացնելու համար:

Այստեղ կարևոր է հասկանալ, որ որոշ աշակերտների համար նյութի ամբողջական յուրացումը խնդիր չէ, իսկ որոշների համար՝ մեծագույն բարդություն, ուստի կիրառվեց խրախուսման տեխնոլոգիան՝ յուրաքանչյուրին մոտիվացնելով առավել մեծ ներուժի կիրառմանը:

Անշուշտ, 6-րդ «բ» դասարանում կիրառված անհատակենտրոն տեխնոլոգիան ունեցավ շատ դրական ազդեցություն, սակայն չենք կարող չնշել նաև նրա բացասական ազդեցության մասին: Որպեսզի յուրաքանչյուր աշակերտ կարողանա նյութը յուրացնել իր համար ամենաարդյունավետ տարբերակով, անհրաժեշտ է ավելի շատ դասաժամանակ, քան հատկացված է մեզ կրթական ծրագրով: Ուստի մենք ակտիվորեն աշխատում ենք այս տեխնոլոգիան հարմարեցնել և տեղայնացնել ՀՀ կրթական համակարգին և աշակերտներին ավելի մեծ ազատություն տալ ինքնարտահայտման դաշտում:

Այս հայեցակարգն անցնում է օբյեկտների ընկալումից դեպի դրանց իրականացումը: Եվ գուցե նորարարական համարվող այս տեխնոլոգիան, որն աշակերտին դիտարկում է ոչ միայն ամբողջության մեջ, այլ անհատակենտրոն օղակում, հետագայում ավելի մեծ արդյունավետությամբ աշխատի և հնարավորություն տա ճանաչել բոլորի կարողություններն ու դրանք կիրառել աշակերտի զարգացման համատեքստում այնպես, ինչպես մենք իրականացրինք մեր դասապրոցեսի ընթացքում:

Անդրադառնանք 9-րդ «ա» դասարանում դասապրոցեսի ընթացքում կիրառված բազմաստիճան ուսուցման տեխնոլոգիային, որի կիրառման համար աշակերտների կողմից ընտրվեց ստեղծագործություն, որը մեկնաբանվում և յուրացվում էր նրանց կողմից դերային խաղի միջոցով: Հիմա հարց կառաջանա, թե ինչու է այս տեխնոլոգիան համարվում նոր, չէ՞ որ տարիներ շարունակ այն ակտիվորեն օգտագործվում է ուսուցիչների կողմից: Այո՛, որոշ չափով այս տեխնոլոգիան կիրառվում է, բայց նորությունն այն է, որ աշակերտին մատուցվում և «դասավանդվում է» ապրումակցման կարողությունը: Այս դեպքում աշակերտը ոչ միայն դառնում կամ փորձում է նմանակել ստեղծագործության հերոսին, այլ փորձում է զգալ նրա յուրաքանչյուր հույզ և ապրում՝ նույնացնելով սեփական անձի հետ: Սա մեզ հնարավորություն տվեց սովորել ներել և արդարացնել անգամ աններելի թվացող արարքները: Այս տեխնոլոգիան լավ ազդեցություն թողեց ոչ միայն բարոյահոգեբանական և գիտելիքների զարգացման տեսանկյունից, այլ սովորեցրեց աշակերտներին հանդուրժողականություն ցուցաբերել յուրաքանչյուրի՝ հատկապես իրար նկատմամբ, և այն աշակերտներն, ովքեր դասապրոցեսի ընթացքում ցուցաբերում են ոչ կառուցողական վարք, այսուհետ մեծագույն հետաքրքրությամբ մասնակցում են դասապրոցեսին, քանի որ ընդունված ամենակարևոր սկզբունքն այն էր, որ չկան սխալ կամ թերի պատասխաններ, և հարգել է պետք յուրաքանչյուր աշակերտի դիրքորոշումը:

Այս տեխնոլոգիան 9-րդ դասարանում անպայմանորեն կիրառվելու է հնարավորինս մեծ հաճախականությամբ՝ սերմանելու համար բարոյական մեծագույն արժեքներ:

Հաջորդիվ 5-րդ «բ» դասարանում կիրառեցինք կոլեկտիվ ուսուցման տեխնոլոգիան, ինչն իրենից ներկայացնում էր խմբային աշխատանք՝ ստատիկ, դինամիկ և վարիացիոն զույգերով: Քանի որ հետազոտական աշխատանքում մանրամասն նկարագրվել են յուրաքանչյուր զույգի առանձնահատկություններն ու կիրառման հնարավորությունները, որպես արդյունք կարող ենք նշել, որ այս նորարարական տեխնոլոգիան հնարավորություն տվեց ոչ միայն առողջ մրցակցության, այլև նյութի որակապես ավելի լավ յուրացման: Ակտիվ խմբային քննարկման դասընթացը ևս նորություն չէր կրթական համակարգում, բայց այս դեպքում նորությունը խմբերի կառուցման տեխնոլոգիան էր, որն ավելի մեծ հաջողություն գրանցեց, քանի որ չունեցանք խմբեր, որտեղ ակտիվ աշակերտները շարունակեցին ցուցաբերել ակտիվություն, իսկ պասիվ աշակերտները շարունակեցին մնալ ստվերում: Այս քննարկման արդյունքում պարզ դարձավ, որ աշակերտները ևս լավ ուսուցիչներ են և իրարից սովորում են ավելի շատ, քան դասապրոցեսի ընթացքում:

Այս տեխնոլոգիայի կիրառման արդյունքում նյութն այնքան լավ յուրացվեց, որ նույն ակտիվությամբ քննարկվեց նաև հաջորդ դասերի ժամանակ:

Հաջորդիվ կիրառված տեխնոլոգիան 3-րդ դասարանում դասապրոցեսի ներկայացումն էր ձայնագրությունների և տեսաձայնագրությունների միջոցով: Ձայնագրության միջոցով մենք ակտիվորեն զարգացնում ենք աշակերտների լեզվամտածողությունը և նոր լեզվի ընկալման ձայնային նրբությունները, իսկ տեսաձայնագրությունը, որի հետ կիրառվեցին նաև ենթագրեր, սրեցին աշակերտների նաև տեսողական ընկալման կարողությունները:

Այս տեխնոլոգիան, հատկապես ռուսաց լեզվի ուսուցման ժամանակ, բավականին խրախուսելի և արդիական է, քանի որ հնարավորություն է տալիս աշակերտին ոչ միայն կարդալ կամ լսել ուսուցչին, այլև ծանոթանալ այլ լեզվամտածողության համակարգին:

Որպես իրականացված գործնական մասի ամփոփում՝ կարող ենք ասել, որ նորարարական տեխնոլոգիաների կողմից լուծված ամենաբարդ խնդիրներից մեկն աշակերտների շրջանում ինքնակարգավորման համակարգի ձևավորումն է, որն անհրաժեշտ է կրթական գործունեություն իրականացնելու համար: Դրա նշանակությունն աշակերտի հնարավորությունները կրթական գործունեության պահանջներին համապատասխանեցնելն է: Սա ենթադրում է, որ աշակերտը պետք է տեղյակ լինի իր առաջադրանքների և դրանց լուծման հնարավոր ուղիների մասին՝ որպես կրթական գործունեության առարկա: Այս գործունեությունը բաղկացած է այնպիսի բաղադրիչներից, ինչպիսիք են առաջադրված նպատակի գիտակցումը, նշանակալի պայմանների մոդելի ստեղծումը, գործողությունների ծրագրի ամբողջացումը, արդյունքների գնահատումն ու շտկումը: Աշակերտն առաջին հերթին պետք է գիտակցի և ընդունի ուսումնական գործունեության նպատակն, այսինքն՝ հասկանա, թե ինչ է իրենից պահանջում ուսուցիչը: Հետագայում, առաջադրված նպատակին համապատասխան, աշակերտը մտածում է գործողությունների հաջորդականության մասին և գնահատում այդ նպատակին հասնելու ուղիներն ու պայմանները:

Այս գործողությունների արդյունքը սուբյեկտիվ մոդելն է, որի հիման վրա աշակերտը կազմում է գործողությունների սեփական ծրագիր, դրա իրականացման միջոցներ և մեթոդներ:

Նորարարական տեխնոլոգիաների կիրառման ժամանակ պարզ դարձավ, որ սեփական գործունեության արդյունքները գնահատելու համար աշակերտը պետք է ունենան տվյալներ այն մասին, թե որքանով է իր գործունեությունը համարվում հաջողակ:

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով՝ ամփոփելով սույն հետազոտական աշխատանքը, կարող ենք վստահաբար ասել, որ մանկավարժական նորարարական տեխնոլոգիան գիտականորեն հիմնավորված և ռացիոնալ ընտրված բովանդակության և կազմակերպչական ձևերի ամբողջականություն է, որը պայմաններ է ստեղծում աշակերտների կրթական և ճանաչողական գործունեությունը խթանելու և ակտիվացնելու համար: Մանկավարժական նորարարական տեխնոլոգիան ապահովում է նաև աշակերտների կրթական և ճանաչողական գործունեության արդյունավետությունը:

Աշակերտների շրջանում գիտելիքի ձևավորման գործում նորարարական տեխնոլոգիաների օգտագործումը թույլ է տալիս հաշվի առնել ոչ միայն նյութի յուրացման, այլև աշակերտների անհատական առանձնահատկությունները: Այդ իսկ պատճառով դասապրոցեսի ընթացքում օգտագործվել են մի շարք նորարարական տեխնոլոգիաներ՝ հասկանալու համար դրանցից յուրաքանչյուրի արդյունավետությունն ու հնարավորություններն աշակերտների կրթական գործընթացում:

Որպես այդպիսին դասապրոցեսի ընթացքում կիրառվել է՝

- աշակերտակենտրոն ուսուցման տեխնոլոգիա,
- բազմաստիճան ուսուցման տեխնոլոգիա,
- Կոլեկտիվ ուսուցման տեխնոլոգիա,
- դասապրոցեսի ներկայացում՝ ձայնագրությունների և տեսաձայնագրությունների միջոցով:

Այսպիսով՝ նորարարական տեխնոլոգիաների օգտագործումը նպաստում է աշակերտների հիշողության, մտածողության և երևակայության կարողությունների զարգացմանը, մեծացնում է հետաքրքրությունն ուսուցման գործընթացի նկատմամբ: Սա նշանակում է, որ լուծվում են ժամանակակից կրթության խնդիրներ: Սա իր հերթին հաստատում է ժամկետային ուսումնասիրության վարկածը, ինչը ենթադրում է, որ սահմանված ժամկետներում յուրաքանչյուր աշակերտ պարտավոր է տիրապետել իրեն մատուցվող ինֆորմացիային: Այս համատեքստում մշտապես ուշադրությունից դուրս է թողնվում աշակերտի անհատական առանձնահատկությունը և պատշաճ կերպով ուշադրություն չի դարձվում անհատակենտրոն աշխատանքի կարևորությանը, քանի որ ոչ բոլոր աշակերտներն են ունակ նյութն ամբողջությամբ և հստակ ընկալել, ուստի անհրաժեշտ է մշտապես նորացնել դասապրոցեսի ընթացում նյութի մատուցման մակարդակն ու որակը՝ այն համապատասխանեցնելով յուրաքանչյուր աշակերտի առանձնահատկությանը:

Երբ անձնական մոտեցման հաշվառման տարիքային և անհատական առանձնահատկությունները ձեռք են բերում նոր ուղղվածություն, աշակերտի

առջև ուսուցչի կողմից դրվում է առաջիկա հեռանկարներն ախտորոշելու կարևորությունը:

Հետազոտության ընթացքում արձանագրված ևս մի նշանակալի փաստ էր կրթության ապագա արդյունքների նախագծման կարևորությունը, որի ժամանակ պետք է հիշել և հաշվի առնել յուրաքանչյուր աշակերտի անհատական կարողություններն ու հնարավորությունները:

Այսպիսով՝ կարող ենք ասել, որ ուսուցիչը ոչ միայն անձ է, ով մատուցում է գիտելիք, կրթում և դաստիարակում է աշակերտին, այլ անձ է, ով պատասխանատու է աշակերտի սոցիալականացման համար:

Յուրաքանչյուր ուսուցիչ աշակերտին կրթում և փորձում է նմանեցնել իրեն՝ մոռանալով, որ ամեն բոլոր փոխվում են հասարակության և անհատի առջև դրվող պահանջներն ու հնարավորությունները: Ինչպես նշում է հայտնի գիտնական Ալբերտ Էյնշտեյնը. *«Կրթությունն այն է, ինչ մնում է դպրոցում սովորած ամեն ինչի մոռացումից հետո»*: Այնպես որ անհրաժեշտ է չհղկված անհատից առաջին հերթին ձևավորել որակապես բարի, արդար, ամուր ու կայուն մարդ և այնուհետև համալրել նրա գիտելիքները:

Գրականության ցանկ

1. Бим-Бад Б.М. Педагогический энциклопедический словарь. — М., 2002. —с. 104, 528 с.
2. Лаврентьев Г.В. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов / Г.В. Лаврентьев, Н.Б. Лаврентьева, Н.А. Неудахина. Ч.2.– Барнаул, 2002. – с. 169, 232с.
3. Макаренко А.С. «Педагогическая поэма»/ Сост., вступ. ст., примеч., пояснения С.Невская – М.: ИТРК, 2003. – с. 46, 736 с.
4. Савенков А.И. Творческий проект,Как провести самостоятельное исследование // Школьные технологии. - 1998. - № 4. - с. 144-148.
5. Лихачев, Б.Т. Педагогика: учебник / Б.Т. Лихачев. - М.: Высшая школа, 1992. - с. 49, 351 с.
6. Robert E. Slavin. Research on Cooperative Learning: an international 63 perspective/Scandinavian Journal of Educationale Research, Vol.236, № 4, 1989
7. Полат, Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования — М.: Издательский центр «Академия», 2003. — с. 64, 272с.
8. Вербицкий А., Самостоятельная работа студентов: проблемы и опыт // Высш. образ, в России. 1995. № 2. с. 137-145.
9. Ашхотов О., Здравомыслов М., Ашхотова И. Компьютерные технологии в образовании // Высш. образ, в России. 1996. № 3. с. 109-118.
10. Ксензова Г.Ю. Перспективные школьные технологии: Учеб.-метод. пособие/ Г.Ю. Ксензова; Пед. о-во России. – М.: Пед о-во России, 2000. – с. 68, 223 с.
11. Ксензова Г.Ю. Перспективные школьные технологии: Учеб.-метод. пособие/ Г.Ю. Ксензова; Пед. о-во России. – М.: Пед о-во России, 2000. – с. 64, 223 с.
12. Басова Н.В. Педагогика и практическая психология. – Ростов н/Д: «Феникс», 2000. – с. 205, 416с.
13. Кукушкин В.С. Педагогические технологии: Учеб. пособие для студентов пед. специальностей/ М.В. Буланова-Топоркова, А.В. Духавнева, В.С. Кукушкин, Г.В. Сучков, Под общ. ред. В.С. Кукушкина. – Ростов н/Д: МарТ, 2002. – с. 197, 318 с.
14. Буйлов В., Куропова Г., Сенаторова Н. Нервно-психическое состояние студентов как валеологическая проблема //Высш. образ, в России. 1996. № 2. с. 65-73.
15. Жук О.Л. Педагогические технологии в современной теории и практике образования: Учеб.-метод. комплекс для студентов, получающих пед. специальность/ О.Л. Жук. – Мн.: Бел. гос. ун-т, 2002. – с. 56, 128 с.
16. Ильясов И. И. Система эвристических приемов решения задач. М., 1992, с. 64, 138 с.